

Maarif Vekâleti

I. Dünya Savaşı sonunda yıkılan bir imparatorluğun enkazı üzerinde Mustafa Kemal Paşa liderliğinde tesis edilmeye çalışılan modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti, birçok sahada olduğu gibi eğitim alanında da ciddi bir kalkınma hamlesi içerisine girmiştir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmeden yaklaşık 3.5 yıl önce 3 Mayıs 1920 tarihinde tesis edilen I. İcra Vekilleri Heyeti'nde, Maarif Vekâleti de yer almıştır. Nitekim 2 Mayıs 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın, meclise sunduğu bir önerge, "Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun" olarak kabul edilmiştir. Buna göre 11 kişiden müteşekkil Heyet-i Vükela yani Bakanlar Kurulu, 3 Mayıs 1920 tarihinde meclis üyeleri arasından seçilmiştir. Heyet-i Vükela'da Maarif Vekilliğine, Sinop Mebusu Dr. Rıza (Nur) Bey seçilmiştir.

Ankara'da kurulan Maarif Vekâleti teşkilatını başlangıçta İlk Tedrisat, Orta Tedrisat, Hars, Sicil ve İstatistik Müdürlükleri oluşturuyordu. Söz konusu müdürlüklere ilerleyen zamanlarda Müsteşarlık, Yüksek Öğretim, Teftiş Heyeti, Telif ve Tercüme, Özel Kalem ve Evrak birimleri eklenmiştir. Vekâlet, taşrada da İl Maarif Müdürlüğü ve Maarif Memurluğu olarak örgütlenmiştir. Maarif Vekâleti'nin merkez teşkilatı, kuruluşunun ilk günlerinde birkaç oda içerisine yerleştirilmiş az sayıda memurdan oluşmaktadır.

Millî Mücadele döneminde yürütülmeye çalışılan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin üç temel özelliği bulunmaktadır. Her şeyden önce ülkenin içinde bulunduğu koşullar eğitim ve öğretimi derinden etkilemiştir. Eğitim faaliyetleri ve eğitimcilerin çalışmaları Millî Mücadele'nin başarılması üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Savaş yıllarında bir eğitim kongresi toplanmış eğitimin millileştirilmesi ve yeni bir yurtsever insan tipinin yetiştirilmesi gündeme gelmiştir. Ayrıca millî kurtuluş hareketi yolunda halkın bilinçlendirilmesi amacıyla halk eğitimi çalışmaları ön plana çıkarılmıştır. Başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere kurtuluş mücadelesinin öncüleri daha meclisin açıldığı ilk günlerde şu önemli gerçeğin farkına varmışlardır ki emperyalizmle hakiki anlamda mücadele askerî ve siyasî sahada değil; eğitim alanında verilmelidir. Eğitim sahasında zaferler kazanmadan, emperyalizme karşı sadece askerî zaferler kazanmak ancak geçici başarıdır. Eğitim ve öğretim faaliyetleri ile bütün yurt sathında büyük bir kalkınma gerçekleştirilmeksizin, emperyalizmin boyunduruğundan bütünüyle kurtulabilmek mümkün değildir. O halde maarif konusu yeni Türk devletinin en kutsal davalarından biri olarak telakki edilmelidir.

Nitekim Dr. Rıza (Nur) Bey'in (3 Mayıs-13 Aralık 1920) Maarif Vekilliği döneminde, 9 Mayıs 1920'de görüşülen hükümet programında maarif alanında takip edilecek usuller de tespit edilmiştir. Hükümet programında kabul edilen söz konusu usullere göre eğitim millî olacak, çocuklara üretici fikirler aşılanacak, eğitim programları bilimsel ve çağdaş unsurlar temelinde düzenlenecek, gerçekçi temellere dayanan millî ders kitapları yazılacak, Türk dilinin söz dağarcığından yola çıkılarak sözlükler oluşturulacak, önemli eserler Türkçeye tercüme edilecek ve okullar en iyi şekilde idare edilecekti. Görüldüğü üzere TBMM'de görüşülen ilk hükümet programında eğitim ve öğretim konularında akılcı hedefler tespit edilmiştir. Yeni Türk devletinin temellerinin atıldığı bir süreçte eğitim ve öğretim alanında çeşitli hedeflerin tespit edilmesi, eğitime verilen önemin bir göstergesiydi.

Dr. Rıza (Nur) Bey'in yaklaşık yedi aylık Maarif Vekilliği'nden sonra 16 Aralık 1920 tarihinde bu göreve Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey (14 Aralık 1920- 20 Kasım 1921) seçilmiştir. Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey, Maarif Vekili olduktan sonra basına vermiş olduğu beyanatta eğitimdeki temel amacın bir taraftan talebe yetiştirmek diğer taraftan da talebelerin üretime katkıda bulunmalarını sağlamak olduğunu belirtmiştir. Ancak bu yıllarda Türkiye'nin çok zorlu bir savaş sürecinden geçtiği de unutulmamalıdır. Bu nedenle savaş yılları boyunca eğitim ve öğretim faaliyetlerinde

çok ciddi aksamalar devam etmiştir. Hamdullah Suphi Bey döneminde gerçekleştirilen en önemli çalışmalardan birisi İstiklal Marşı'nın kabulüdür. Bu suretle hem Türk milletine hem de savaş içinde bulunan orduya büyük bir moral aşılanmaya çalışılmıştır.

Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey, döneminde eğitim alanında gerçekleştirilen en önemli faaliyetlerden birisi de I. Maarif Kongresi'nin toplanmış olmasıdır. Türkiye'nin hakiki kurtuluşunun eğitimden geçtiği düşüncesinden hareketle, Eskişehir-Kütahya Muharebelerinin bütün hızıyla devam ettiği günlerde, daha önceden planlanmış olan Maarif Kongresi, tehir edilmemiş güç şartlar altında da olsa toplanmıştır. 15 Temmuz 1921 tarihinde Darülmüallimin Konferans salonunda toplanan kongreye 180'den fazla erkek ve kadın öğretmen bir arada katılmıştır. Maarif Kongresi'ni Mustafa Kemal Paşa bizzat açmıştır. Kongrede bir açılış konuşması yapan Mustafa Kemal Paşa, özellikle eğitim ve öğretim faaliyetlerinin millî bir bilinçle gerçekleştirilmesini ve eğitimde geçmiş dönemlerde uygulanan köhne usul ve kaidelerin terk edilip yerlerine çağdaş yöntemlerin getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Mustafa Kemal Paşa'ya göre o döneme kadar eğitim ve öğretimde takip edilen yöntemler Türk milletinin geri kalmasında en büyük etkindir. Maarif Kongresi, savaş dolayısıyla kesin bir sonuca erişmeden kapanmıştır. Kongrede ilkokul ve ortaokul eğitim programları ile köy öğretmeni yetiştirilmesi konuları ele alınmıştır. Maarif Kongresi, savaş koşulları nedeniyle tam anlamıyla bir sonuca varamamış olmakla birlikte iki önemli gerçeği gün yüzüne çıkarmıştır. Bunlardan birincisi savaş koşullarında dahi olsa Mustafa Kemal Paşa, eğitim ve öğretim usulleri konusuna büyük önem atfetmektedir. İkinci önemli olan husus şudur ki Türkiye'de ilerleyen yıllarda eğitim ve öğretim alanında köklü inkılâplar gerçekleştirilecektir.

Mehmet Vehbi (Bolak) Bey'in (20 Kasım 1921-5 Kasım 1922) Maarif Vekilliği döneminde 1921 yılında Telif ve Tercüme Heyeti teşkil edilmiştir. Heyet üyelerinin savaş koşulları çerçevesinde farklı yerlere atanmaları nedeniyle Telif ve Tercüme Heyeti, birkaç aylık çalışmanın ardından çalışmalarına nokta koymuştur. O dönem adına bu heyetin en önemli görevi eğitim faaliyetlerinde kullanılmak üzere fen ve bilim alanlarında çağdaş eserler hazırlamaktır.

İsmail Safa (Özler) Bey (6 Kasım 1922-6 Mart 1924) döneminde ülkede eğitim alanında yaşanan çift başlı sistem ortadan kaldırılmıştır. Millî Mücadele'nin kazanılmasıyla birlikte İstanbul'daki bütün nazırlıklar kaldırılmıştır. Bu süreçte kaldırılan nazırlıklardan birisi de Maarif Nazırlığıdır. Böylece ülkede eğitim alanındaki bütün hâkimiyet Maarif Vekâleti'nde toplanmıştır. Maarifte ki iki başlılığın kaldırılmış olması, bu alandaki çalışmaların bütün ülke sathında daha tesirli bir biçimde gerçekleştirilmesini sağlamıştır. İsmail Safa (Özler) Bey, kendi bakanlığı döneminde takip edilecek eğitim politikasının temel prensiplerini oluşturmuştur. Buna göre eğitim hedeflerine ulaşmak için daha kuvvetli bir irade ortaya konulacak, halka eğitimin önemi anlatılacak, millet ve okul bütünleşmesi sağlanacak, eğitim her yaştan ve her iş kolundan halkın ihtiyacı hâline getirilecek, büyük yerleşim alanlarından başlamak üzere kütüphane kurulacak, yerel yayınlar teşvik edilecek, halkın ve öğretmenlerin katılacağı konferanslar düzenlenecek, öğrencilere okul sevdirecektir.

1923-1924 eğitim-öğretim döneminde Türkiye'nin nüfusu yaklaşık 11-12 milyondur. Bu nüfusun yaklaşık % 7'si okuma yazma bilmektedir. Bu yıllarda Türkiye'de 4.894 ilkokul, 72 ortaokul, 23 lise, 64 meslek okulu, 9 fakülte ve yüksekokul olmak üzere toplam 5.062 öğretim kurumu vardır. Söz konusu okullarda görevli olan öğretmen ve öğretim üyesi sayısı ise toplam 11.918'dir. İlkokullarda 341.941, ortaokullarda 5.905, liselerde 1.241, meslek okullarında 6.547 ve yüksek öğretimde 2.914 olmak üzere 358.548 öğrenci bulunmaktadır.

Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlandırılmasından sonra, eğitim işleri üzerine daha fazla gidilmiştir. 22 Ekim 1922

tarihinde Bursa'da öğretmenlere yaptığı konuşmasında Mustafa Kemal Paşa, memleketin bir numaralı meselesinin eğitim olduğunu söyleyerek "Eğitim işlerinde muhakkak muzaffer olmak lazımdır. Bir milletin kurtuluşu ancak bu suretle olur" şeklinde bir ifadeye yer vermiştir. Yine bir başka konuşmasında "Cumhurbaşkanı olmasaydım Millî Eğitim Bakanı olmak isterdim" diyerek eğitimin bir ulus için taşıdığı önemi ve kendisinin eğitime verdiği değeri vurgulamıştır. Eğitim konusuna bu derece önem veren Mustafa Kemal Paşa'nın, teşvik ve gayretleriyle eğitimde çağdaş normlar temelinde gözetilecek prensipler Maarif Vekâleti tarafından hazırlanarak 8 Mart 1923 tarihinde Maarif Misakı (Eğitim Andı) adıyla yürürlüğe koyulmuştur.

İsmail Safa (Özler) Bey, döneminde üzerinde durulması gereken diğer bir husus da Maarif Vekâleti'ne bağlı olarak faaliyet gösteren I. Heyet-i İlmiye'nin, 15 Temmuz 1923-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında gerçekleştirdiği toplantıdır. Bu mühim toplantı ilerleyen süreçte gerçekleştirilecek Maarif Şuralarına bir başlangıç teşkil etmiştir. I. Heyet-i İlmiye'nin bir diğer önemi de Tevhid-i Tedrisatın ilk adımını oluşturacak bazı kararlar almış olmasıdır. Örneğin yabancı okullar da dâhil olmak üzere bütün okulların Maarif Vekâleti'nin denetimi altına alınması kararı, ilk defa bu toplantıda alınmıştır. Bu karar, Tevhid-i Tedrisat'la birlikte resmileştirilmiştir.

İsmail Safa (Özler) Bey'in Maarif Vekilliği döneminde eğitim alanında ortaya konulan en önemli çalışma, 3 Mart 1924 tarihinde 430 sayılı yasayla kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur. Kanun teklifi Saruhan (Manisa) Milletvekili Vasıf (Çınar) Bey ve 57 arkadaşı tarafından hazırlanarak meclise sunulmuştur. Osmanlı Devleti'nden devralınan eğitim ve öğretim mirasının son derece karmaşık bir yapı arz etmesi, özellikle millî değerler ve ülkülerle örtüşmemesi nedeniyle eğitim alanında köklü bir inkılâp hareketine ihtiyaç duyulmaktaydı. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim ve öğretim birleştirildi. Ülkedeki bütün eğitim kurumları Maarif Vekâleti'ne bağlandı. Bu kanunla eğitim kurumlarındaki devlet kontrolü kesin ve net bir biçimde sağlanmış oldu.

İsmail Safa (Özler) Bey'in, vekilliği döneminde 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilk Maarif Vekili, İsmail Safa (Özler) Bey'dir. İsmail Safa (Özler) Bey'den sonra -bakanlığa kısa süreli vekâletler dışında- Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı döneminde Maarif Vekili olarak görev yapanların isimleri şu şekilde sıralanabilir:

Hüseyin Vasıf (Çınar)	(8.03.1924-21.11.1924)
Şükrü (Saraçoğlu)	(22.11.1924-3.03.1925)
Hamdullah Suphi (Tanrıöver)	(4.03.1925-19.12.1925)
Mustafa Necati (Uğural)	(20.12.1925-1.01.1929)
İsmet (İnönü)-(Vekil)	(1.01.1929-8.01.1929)
İsmet (İnönü)	(9.01.1929-27.02.1929)
Hüseyin Vasıf (Çınar)	(28.02.1929-7.04.1929)
Recep (Peker)-(Vekil)	(9.04.1929-10.04.1929)
Cemal Hüsnü (Taray)	(10.04.1929-15.09.1930)
Refik (Saydam)-(Vekil)	(17.09.1930-26.09.1930)

Esat (Sagay)	(27.09.1930-18.09.1932)
Reşit (Galip)	(19.09.1932-13.08.1933)
Refik (Saydam)-(Vekil)	(13.08.1933-26.10.1933)
Yusuf Hikmet (Bayur)	(27.10.1933-8.07.1934)
Zeynel Abidin (Özmen)	(9.07.1934-9.06.1935)
Saffet (Arıkan)	(10.06.1935-28.12.1938)

Cumhuriyet döneminde Maarif Vekâleti, hızlı bir gelişim takip ederken özellikle Mustafa Necati Bey'in vekilliği döneminde çalışmalar derinleştirilerek sistemli bir hâle getirilmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen Latin Esaslı Yeni Türk Alfabeti'nin kabulü ve Millet Mektepleri'nin açılması büyük inkılâp hareketlerindedir. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1928'de Büyük Millet Meclisi'ni açarken yaptığı konuşmada: "Büyük Türk milleti cehaletten, az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabılır. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir" ifadesinde bulundu. TBMM, 1 Kasım 1928 tarihinde yeni harfleri 1353 sayılı kanunla kabul etti.

Yeni Türk Alfabesinin kabul edilmesinden sonra sıra, bu alfabeyi yurt sathında yaygınlaştırmaya gelmiştir. Bundaki en temel amaç en kısa sürede halkı cehaletten kurtarmaktır. Çünkü Cumhuriyetin, Osmanlı'dan devraldığı okuma-yazma mirası nüfusun geneli göz önüne alındığında ancak % 7 civarındaydı. Bu oran ilerleme adına ciddi hedefler ortaya koyarak yola çıkan modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin asla kabul edemeyeceği bir gerçektir. Bu nedenle Türk diline en uygun yazı sisteminin kabul edilmesi ve bunun çeşitli okullar vasıtasıyla iller genelinde halka öğretilmesi icap etmekteydi. Bu amaçla 1 Ocak 1929 tarihinde Millet Mektepleri açılmıştır. Millet Mektepleri, Latin esaslı alfabenin topluma tanıtılması ve öğretilmesi noktasında çok önemli bir fonksiyon üstlenmiştir. Bu okullar sayesinde ülke genelinde bir okuma, yazma ve öğrenme seferberliği başlatılmıştır. Yeni harfleri öğretmek için büyük çaba gösteren Mustafa Kemal Paşa'ya, Bakanlar Kurulu tarafından 11 Kasım 1924 tarihinde "Başöğretmen" unvanı verilmiştir.

Maarif Vekâleti'nin merkez ve taşra örgütlenmesi çalışmalarına, özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra hız verilmiştir. Mevcut imkânlar çerçevesinde ihtiyaç duyuldukça bakanlık bünyesinde yeni birimler teşkil edilmiş ve örgüt genişletilmiştir. 1933 yılına gelindiğinde "Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun" çıkartılmıştır. Bu kanunla Maarif Vekâleti'nin merkez teşkilatı daha sistemli ve düzenli bir hâle getirilmiştir. 2287 Sayı ve 10.06.1933 tarihli bu kanuna göre Maarif Vekâleti merkez teşkilatı şu dairelerden oluşmuştur: Müsteşarlık, Maarif Şûrası, Millî Talim ve Terbiye Dairesi, Teftiş Heyeti, Yüksek Tedrisat Umum Müdürlüğü, Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü, İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğü, Zat İşleri Müdürlüğü, Müzeler Müdürlüğü, Kütüphaneler Müdürlüğü, Mektep Müzesi Müdürlüğü, Hususî Kalem Müdürlüğü, İnşaat Dairesi, Levazım Müdürlüğü ve Evrak Müdürlüğü.

Görüldüğü üzere 1933 yılına gelindiğinde bakanlığın merkez teşkilatı on altı farklı birimin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu da önceki senelerle karşılaştırıldığında kurumun hızlı bir büyüme kaydettiğini işaret etmektedir. 2287/10.06.1933 sayı ve tarihli kanuna göre Maarif Vekâleti Müsteşarı, vekâletin her türlü işlerinden sorumludur. Vekilden aldığı talimat dairesinde bakanlık işlerini vekil adına gerçekleştirmektedir. Maarif Şûrası, eğitim ve öğretime ilişkin işlerde talim ve terbiye dairesince hazırlanacak nizamname, talimatname, program ve esaslarla; şûra üyeleri

tarafından ilgili konularda yapılacak teklifleri inceleyerek karara bağlamaktadır. Maarif Şûrasının kararları Maarif Vekili'nin onayıyla gerçekleşmektedir. Maarif Şûrası dışında merkez teşkilatında yer alan bütün birimleri yine kendi içlerinde çeşitli şubelerin bir araya gelmesiyle örgütlenmişlerdir. Vekâlet, taşrada da İl Maarif Müdürlükleri ve Maarif memurlukları şeklinde teşkilatlanmıştır.

Maarif Vekâleti'nin öncülüğünde eğitim alanında gerçekleştirilen en önemli yeniliklerden biri de yükseköğretim sahasında gerçekleşmiştir. Darülfünun, 1933 yılına kadar tek üniversite olarak mevcudiyetini sürdürmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında Darülfünun'a ilişkin bir düzenleme yapılmamış olmakla birlikte "Çağdaş medeniyetler seviyesinin üzerine çıkma" idealinde olan Türkiye için, çağı yakalayamamış bu yükseköğretim kurumuyla devam edilebilmesi mümkün görünmüyordu. Bu sahada köklü bir inkılâbı zaruri kılan etkenlerden biri de bilim, araştırma ve kalkınma konularında topluma önderlik etmesi gereken Darülfünun'un idarecileri ve öğretim üyelerinin önemli bir kısmının Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde girilen inkılâp hareketlerini desteklemek bir yana; yapılan yenileşme çabalarına muhalif tavırlar takınmalarıydı. Örneğin Türk Dil ve Türk Tarih tezleri, Darülfünun hocaları tarafından eleştirilmiştir.

Türkiye'de hakiki manada nitelikli bir kalkınmanın gerçekleşebilmesinin yolunun nitelikli yüksek öğretim kurumlarından geçtiğinin farkında olan Maarif Vekili Reşit Galip Bey döneminde, İsviçre'den eğitim uzmanı Albert Malche üniversite konusunda inceleme yapmak üzere Türkiye'ye getirilmiştir. Benzer bir girişim Hüseyin Vasıf (Çınar) Bey'in bakanlığı döneminde Türk eğitim sistemi hakkında rapor hazırlaması amacıyla John Dewey'in, Türkiye'ye davet edilmesiyle de gerçekleşmişti. Malche, 1932 yılında Türkiye'de uygulanmaya çalışılan yükseköğretim sistemi ve Darülfünun konusunda hazırladığı raporda derslerde verilen bilgilerin ansiklopedik bilgilerden oluştuğu, klasik ders notları üzerinde derslerin takip edildiği, düşünme, anlama, araştırma ve tartışma konularının ötelendiği ve dikkate alınmadığı yönünde bir rapor hazırlamıştır. Söz konusu rapordan sonra Maarif Vekili Reşit Galip Bey döneminde 31 Mayıs 1933 tarihinde TBMM'de kabul edilen kanunla Darülfünun kapatılmış ve Maarif Vekâleti'nin 1 Ağustos 1933 tarihinden itibaren İstanbul Üniversitesi adında bir üniversite kurmaya memur olduğu kabul edilmiştir. Maarif Vekâleti'nin, 1 Ağustos 1933 tarihinden itibaren yoğun çalışmaları sonucunda İstanbul Üniversitesi'nin kuruluş çalışmaları tamamlanmıştır. 1 Nisan 1934 tarihinde İstanbul Üniversitesi'nin açılış konuşmasını yapan yeni Maarif Vekili Yusuf Hikmet (Bayur) Bey, yeni üniversiteyi "Yurdumuzun en büyük bilgi evi" olarak nitelendirmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvikleri ve Maarif Vekâleti'nin öncülüğünde bu dönemde İstanbul Üniversitesi'nden başka 1925 yılında Hukuk Mektebi, 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü ve 1935'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuştur.

Başta okuma-yazma öğretilmesi çalışmaları olmak üzere eğitimin bütün yurt sathına yayılabilmesi çalışmalarının temeli de, Mustafa Kemal Atatürk'ün gayretleriyle Maarif Vekâleti'nin öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. 17 Nisan 1940 tarihinde açılan ve ortaya koyduğu etkileri bakımından dünya eğitim tarihine de damgasını vuran Köy Enstitülerinin kuruluş çalışmalarına 1936 yılında başlanmıştır. 1940 yılına kadar Köy Enstitülerinin kuruluşu için alt yapı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Köy Enstitüleri, kırsal kesimin eğitim ve kalkınma sorununu çözmek amacıyla 1938 yılının sonunda Millî Eğitim Bakanı olan Hasan Âli Yücel'in döneminde açılmıştır.

Maarif Vekâleti, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze değin zaman zaman ad değiştirmiştir. Kurum, 1923 ve 1935 yılları arasında Maarif Vekâleti, 1935 ve 1941 arasında Kültür Bakanlığı, 1941 ve 1946 arasında Maarif Vekilliği, 1946 ve 1950 arasında Millî Eğitim Bakanlığı, 1950 ve 1960 arasında Maarif Vekâleti, 1960-1983 arasında Millî Eğitim

Bakanlığı ve 1983-1989 arasında Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı adıyla faaliyet göstermiştir. 1989'dan günümüze kadar Millî Eğitim Bakanlığı ismiyle çalışmalarını sürdürmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, 24 Mart 1923 tarihinde Kütahya'da öğretmenlere seslenirken şu ifadelere yer vermiştir: "Bir millet irfan ordusuna malik olmadıkça, muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin kalıcı sonuçlar vermesi ancak irfan ordusuyla sağlanabilir. İrfan ordusunun değeri de siz öğretmenlerin değeri ile ölçülecektir." 1924 yılında Muallimler Kongresi'nde de şu ifadelerde bulunmuştur: "Cumhuriyet fikren, ilmen, fennen, bedenen, kuvvetli ve yüksek karakter ve kişilik sahibi koruyucular ister. Öğretmenler sizin başarınız Cumhuriyetin başarısı olacaktır. Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister." Görüldüğü üzere modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran Mustafa Kemal Atatürk, ülkenin hakiki kalkınmasının eğitimle gerçekleşeceğinin bilincindedir. Bu nedenle diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da köklü değişikliklerin gerçekleştirilmesi için azami ölçüde gayret sarf etmiştir.

Onun eğitim alanında yakmış olduğu ateş, kısa sürede ülkenin dört bir yanını aydınlatmaya başlamıştır. Büyük bir bölümü Mustafa Kemal Atatürk döneminde gerçekleşmiş olan eğitimde yenileşme çalışmalarının Cumhuriyet devrinin geneline tesirleri olmuştur. Yapılan köklü yenileşme hareketlerinden sonra Cumhuriyet döneminde Türk eğitimi şu temel özellikleri kazanmıştır: Geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında hiç olmadığı kadar eğitim konusu önemsenmiş, eğitimcilere ülke imkânları çerçevesinde büyük destekler sağlanmış, eğitimde sayısal bakımdan gelişmeler yaşanmış, bütün okullar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, çağ dışı kalmış medreseler kapatılmış, eğitim laikleştirilmiş ve demokratikleştirilmiş, eğitimde millileşme sağlanmış, Latin harfleri kabul edilmiş, kadınlar okumaya teşvik edilmiş, karma eğitime geçilmiş, Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı yurtsever bireyler yetiştirilmeye çalışılmıştır.

Yenal ÜNAL

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya, "Atatürk'ün Eğitim Düşüncesinin Kökenleri", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergi**, C VIII, S 23, Ankara 1992, s.233-239.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi: M.Ö. 1000-M.S. 2011**, 20. Bs., Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2011.

DEMİRTAŞ, Bahattin, "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler", **Akademik Bakış Dergisi**, C 1, S 2, 2008, s.155-176.

DOĞAN, İsmail, **Türk Eğitim Tarihi**, Nobel Yayınları, Ankara 2018.

EREN, Hasan, "Atatürk ve Türk Dili", **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C 31, s.331-333.

ERGİN, Osman Nuri, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt 5, Eser Matbaası, İstanbul 1977.

KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber I-II**, Ankara 1966.

"Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun", Nu: 2287, Tarih 10.06.1933, **Resmî Gazete**, Sayı 2434, Tarih 22.06.1933.

ÖZKAN, Salih, **Türk Eğitim Tarihi**, 4. Bs., Nobel Yayınları, Ankara 2010.

SARI, Muhammed, "Yeni Türk Devletinin İlk Maarif Vekâleti", **Atatürk Yolu Dergisi**, S 54, 2013, s.169-194.

Türk Eğitim Tarihi El Kitabı, Güray Kırpık, vd., Grafiker Yayınları, Ankara 2016.

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref, **Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin Kurulduğundan ilk Kurultaya Kadar Hatıralar**, Ankara 1933.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/maarif-vekaleti/?pdf=3513> adresinden erişilmiştir